

DUMITRU VITCU*

**PERIPLUL DUNĂREAN AL UNUI CORESPONDENT
AMERICAN DE RĂZBOI. DE LA PORȚILE DE FIER, LA SULINA,
ÎN PRIMĂVARA ANULUI 1877**

Precumpănind ca pretext, mai cu seamă în momentele politice învolburate, mult discutată și îndelung disputată *chestiune* sau *problemă orientală*, incluzând, desigur, reflexele ei românești, a ispitit mereu interesul călătorilor străini, în varii ipostaze de memorialiști, cronicari, jurnaliști, comentatori ori simpli și ocazionali observatori, pentru cunoașterea și/sau aprofundarea realităților pluriforme ale spațiului balcanic (încorporând și pe cel românesc de la Dunărea de Jos), identificat de timpuriu ca „laborator al istoriei”¹. O demonstraseră, succesiv sau concomitent, încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea, W. Wilkinson, Hector de Bearn, M. Cochelet, Anatole de Demidoff, Edouard Thouvenel, Stanislas Bellanger, J. A. Vaillant, John Paget, Etienne A. Billecocq, Xavier Hommaire de Hell, Thibault Lefebvre, Felix Colson, Saint-Marc Girardin și, desigur, mulți alții, spre a limita exemplificarea la perimetrul bătrânului continent².

Ceea ce ar putea surprinde pe cititorul neavizat ori mai puțin familiarizat cu acest gen de anchetă, subordonat deopotrivă memorialului de călătorie, ca și literaturii istorice de factură documentară, este sporita atractivitate a zonei pentru cercurile politico-diplomatice, economice și intelectuale din îndepărtata Lume Nouă, vădită cu pregnanță de la mijlocul veacului al XIX-lea. Stă mărturie în acest sens, alături de preocuparea crescândă a autorităților federale pentru promovarea intereselor Republicii americane în Mediterana Orientală, în bazinul pontic și în Rusia³, influxul călătorilor-exploratori de peste Ocean în Europa Răsăriteană, a diversilor misionari, tehnicieni, afaceriști, gazetari, oficiali și particulari, dintre care nu puțini și-au consemnat în scris observațiile, gândurile, convingerile sau impresiile, încredințându-le ulterior tiparului.

Expresii preliminare ale emergenței intereselor SUA pentru această parte a lumii pot fi considerate, în ordine și diferențiat, cele câteva lucrări cu caracter general apărute, succesiv⁴, sub semnăturile lui H. A. S. Deaborn (Boston, 1819), J. L. Stephens (New York,

* Prof. univ. dr., Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava.

¹ William Milligan Sloane, *The Balkans. A Laboratory of History*, New York, Abingdon Press, 1914.

² O listă mai amplă, cu necesarele repere bibliografice, la Simona Vârzaru, *Prin țările române. Călători străini din secolul al XIX-lea*, București, Editura Sport-Turism, 1984, p. 200–204.

³ James A. Field Jr., *America and Mediterranean World, 1776–1882*, New Jersey, Princeton University Press, 1969; Leland James Gordon, *American Relations with Turkey, 1830–1930. An Economic Interpretation*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1932 ș.a.

⁴ Pentru detalii, vezi Dumitru Vitcu, *Relațiile româno-americane timpurii. Convergențe – divergențe*, București, Editura Albatros, 2000, p. 33 și urm.; idem, *Lumea românească și Balcanii în reportajele corespondenților americani de război (1877–1878)*, Iași, Editura Junimea, 2005, p. 9–11.

1838) sau Valentine Mott (New York, 1838), prezența militantului politic american George N. Sanders printre revoluționarii români în 1848, sau prelegerile susținute, pe aceeași temă a revoluției, la Universitatea Harvard, precum și articolele publicate în revista bostoniană „The North American Review”, între anii 1849 și 1851, de Francis Bowen⁵, prestația ambasadorului SUA la Constantinopol (1854–1858), Carroll Spence, un simpatizant notoriu al Unirii Principatelor⁶ și, nu în ultimul rând, apariția la New York, în 1857, a celui mai dens excurs istoric de până atunci consacrat spațiului moldo-valah, avându-l ca autor pe medicul chirurg american angajat în cadrul armatei otomane pe durata războiului Crimeii, James Oscar Noyes⁷.

Acest din urmă personaj, care merită un plus de atenție fie și pentru utilizarea în premieră, peste Ocean, a numelui de România acordat unei țări încă inexistentă la acea dată (inspirat fiind, probabil, de Vaillant), îndeplinea, în același timp, și funcția de *correspondent de război* pentru redacțiile câtorva ziare sau reviste din New York City și Londra. Pe temeiul unei oportunități considerată premieră în istoria confruntărilor militare, aceea a accesului neîngrădit al jurnaliștilor pe front, J. O. Noyes poposise câteva săptămâni de-a rândul în Țara Românească, în drumul său dinspre Viena către Constantinopol, cu obiectivul mărturisit „de a oferi o imagine veridică din viața cotidiană a oamenilor prin mijlocul cărora a călătorit, îndeosebi a națiilor poetice de la Dunărea de Jos, ale căror nume abia sunt cunoscute cititorilor americani”⁸.

De atunci și până la noua „ediție” a aceleiași chestiuni de fond (1875–1878) trecuseră 20 de ani, răstimp în care societatea românească, cel puțin în articulațiile ei politice, își modificase substanțial înfățișarea, iar relațiile internaționale suferiseră grave corecții din perspectiva raportului de forțe statuat la ultimul Congres de pace (Paris, 1856). Chiar și dincolo de Atlantic, Lumea Nouă evolua pe un alt traiect, impus de spiritul progresist al Nordului împotriva Sudului conservator, în urma războiului civil (1861–1865). Doar îndelung repetabila „chestiune orientală” își re-dezvăluia capacitatea inflamatorie la scara politicii continentale și – sensibilizată de aceiași protagoniști și prin aceleași obsesii expansioniste sau conservative, suprapuse de astă dată năzuințelor de emancipare ale popoarelor din zonă – re-focaliza atenția lumii spre învolburatul spațiu balcanic, cu mult mai pronunțata acum dimensiune românească.

Nevoii generale de cunoaștere în epocă, resimțită și la nivelul opiniei publice americane, îi va fi răspuns, imediat după declanșarea războiului ruso-turc din anii 1877–1878, numărul mereu sporit de lucrări consacrate generic chestiunii orientale și actorilor ei, apărute la Boston, Philadelphia, New York, Springfield sau Chicago, sub semnăturile autorizate ale lui G. M. Towle, L. P. Brockett, B. Andrews, J. D. Connor, A. J. Schem, H. O. Dwight, R. G. Barnwell, C. R. Tittle sau R. A. Hammond⁹, ca și pleiada de

⁵ Cornelia Bodea, *Creatori de imagini despre români și țara lor. Relații româno-americane până la 1880*, în „Academia Română. Memoriile Secției de Științe Istorice și Arheologie”, București, s. IV, tomul XX, 1995, p. 151–176.

⁶ Mihai Timofte, *Diplomați americani și „chestiunea românească”, 1853–1871*, Iași, Universitatea „Petre Andrei”, 1993; Ion Comșa, *Geopolitical prospects of the Romanian Nation seen by an American Diplomat in 1857*, în *RESEE*, XXXII, nr. 3–4, 1994, p. 219–227.

⁷ Dumitru Vitcu, *România anilor 1854–1856. Mărturii străine adnotate*, în vol. *Istorie și societate în spațiul est-carpatic (secolele XIII–XX)*, coord. Dumitru Ivănescu și Marius Chelcu, Iași, Editura Junimea, 2005, p. 93–106.

⁸ James Oscar Noyes, *Romania. The Border Land of the Christian and the Turk. Comprising Adventures of Travel in Eastern Europe and Western Asia*, New York, 1857 (Prefață).

⁹ Vezi Paul Cernovodeanu, *Operațiile trupelor române în Războiul pentru independență în lumina rapoartelor atașatului militar american F. V. Greene*, în *RdI*, nr. 5, 1979, p. 845.

jurnaliști împluterniciți să reprezinte în zonă redacțiile unor mari cotidiane. Sporirea exponențială, în Lumea Nouă, a lucrărilor de informare cu tematică europeană, aparținând autorilor citați, poate fi apreciată – dincolo de interesele, rațiunile sau curiozitățile implicate – și ca dimensiune a maturizării opiniei publice și a interacțiunii acesteia cu marea politică, întreținută și dezvoltată precumpănitor prin mijlocirea presei.

Încă nu începuse oficial războiul între cele două mari imperii, Rusia și Turcia, când România și capitala ei s-au transformat instantaneu în reședință temporară sau permanentă, pe durata conflictului, pentru numeroșii observatori, trimiși speciali ori corespondenți de presă reprezentând redacțiile marilor cotidiane ale epocii, nu numai din Europa, ci și de peste Ocean. Numărul total al acestora, acreditați de o parte sau alta a frontului a fost estimat, chiar de unul dintre ei, Carroll Tevis (de la „The New York Times”), la 320, dar numărul redacțiilor beneficiare va fi fost mult mai mare de vreme ce unii gazetari, englezi și americani îndeosebi, lucrau, concomitent, pentru două sau chiar trei ziare.

Între cei mai în vogă jurnaliști, ilustrând categoria specială a *corespondenților de război*¹⁰ acreditați, de o parte sau alta a frontului, s-au aflat atunci, pe lângă Carroll Tevis, trimis special al celui mai mare și mai răspândit ziar american, J. A. MacGahan de la „The New York Herald” (colaborând însă și la londonezul „Daily News”, ca și la ziarul „Golos” din Petersburg), Edward King pentru „The Boston Morning Journal”, Francis D. Millet și H. Jackson, de la „The New York Herald”, G. B. McClellan, de la „The North American Review”, H. Dwight, pentru „The New York Tribune” și, nu în ultimul rând, tânărul ofițer F. V. Greene, angajat ca atașat militar pe lângă ambasada SUA la Petersburg.

Pe cât de spectaculoasă și de interesantă va fi fost campania din perspectiva cititorilor, pe atât de anevoioasă, de dificilă și chiar primejdioasă s-a dovedit aceasta pentru furnizorii informațiilor, care s-au încumetat să însoțească coloanele de combatanți pe frontul balcanic. Sosiți în România, unii cu mult înainte de declanșarea oficială a războiului, ei au găsit aici nu numai adăpost ospitalier, preferabil celui de campanie, ci și subiecte de reportaj adecvate și adresate celor mai rafinate gusturi și pretenții. Multitudinea, diversitatea sau varietatea și realismul observațiilor cuprinse în numeroasele corespondențe, comentarii și reportaje pe teme românești, asociate de regulă sau chiar incluse în cele consacrate conflictului din zonă și îndreptățind opinia că istoria războiului din 1877–1878 poate fi lesne scrisă numai pe temeiul presei americane de largă circulație¹¹, au slujit, concomitent, nevoii de informare a opiniei publice, pe de o parte, a cercurilor politice, ca și a celor economice, pe de alta.

Desigur, identificarea paternității corespondențelor transmise din zonă constituie, precum s-a mai spus deja, o operațiune anevoioasă, deductivă, cu un coeficient sporit de probabilitate, câtă vreme, cu foarte rare excepții, acele materiale de presă nu sunt semnate, ci poartă doar mențiunea *de la corespondentul nostru*, ori *de la trimisul nostru special*. Mai importantă însă decât paternitatea – interesantă, utilă, chiar indispensabilă în cazul demersurilor biografice – rămâne substanța narativă a fiecărui material referitor la spațiul românesc, ca și la cel sud-dunărean, radiografiate spontan de oameni fără prejudecăți, dar

¹⁰ Dacă războiul Crimeii consacrase, în persoana lui Sir Howard Russell, o categorie distinctă în cadrul gazetăriei moderne, pe acea de *corespondent de război*, noua confruntare militară din zonă a fost și ultima de mai mari proporții în cursul căreia ziariștii au avut acces până în primele linii ale frontului (*apud* Lucy Maynard Salmon, *The Newspaper and the Historian*, New York, Oktagon Books, 1976, p. 196).

¹¹ Cornelia Bodea, „The New York Times” about Romania’s Struggle for Independence, în *RESEE*, XV, nr. 3, 1977, p. 414.

adesea și fără bagajul informațional pretins de împrejurări, ale căror opinii, purtând mereu pecetea retușului posibil, s-au cristalizat doar pe măsura extinderii propriilor investigații în teren.

De altfel, handicapul informațional avea să fie compensat sau anulat pe tărâmul observării *de proprio visu*, printr-un spor de interes, uneori și de condescendență, manifestat de majoritatea corespondenților americani de război prezenți sau în trecere prin România anilor 1877–1878, țară ce li se înfățișa „dintr-odată atât de interesantă și așa de puțin cunoscută”¹².

Cum era și firesc, un loc privilegiat în cuprinsul reportajelor, însemnărilor sau notelor memorialistice transmise – cu sporită frecvență din vara anului 1877 – pe adresa redacțiilor ziarelor de peste Ocean a revenit capitalei țării, București, spre care se concentrau atunci nu doar năzuințele și eforturile (materiale și spirituale) românești, ci și atenția tuturor mediilor de informare¹³.

Evident, preparativele politico-diplomatice și militare circumscrise războiului, declanșarea și desfășurarea ostilităților pe întreaga lungime și durată a frontului balcanic, semnarea armistițiului, urmată de încheierea păcii ruso-turce de la San Stefano și implicit de amestecul puterilor europene în revizuirea condițiilor impuse de Rusia, spre soluționarea comună a conflictului în cadrul Congresului de la Berlin (1878), au constituit apoi tot atâtea subiecte sau teme de analiză și comentarii politice găzduite și vehiculate, deopotrivă, de presa europeană, ca și de cea americană a timpului. Ochiul atent al observatorilor, comentatorilor politici și, în general, al jurnaliștilor „flotanți” în capitala României a vegheat însă mereu și la realitățile înconjurătoare din afara perimetrului supus legilor războiului și, în măsura în care timpul le-a îngăduit, au realizat felurite anchete ori sondaje, vizite și reportaje despre oameni și locuri aparținând spațiului românesc, despre obiceiuri, credințe, moravuri și metehne întâlnite pe parcurs și considerate demne de a fi cunoscute și de către cititorii ziarelor sau publicațiilor pe care înșiși le reprezentau.

Dar, fără să-și ignore obiectivul primordial al prezenței în regiune, acela de a transmite cu regularitate propriilor redacții cronică interpretată a războiului, jurnaliștii americani, ca de altfel și cei europeni, s-au dovedit, în egală măsură, buni observatori ai realităților din societatea românească, așa cum se înfățișau acestea în diversitatea lor și dincolo de capitală, prin localitățile străbătute ocazional de-a lungul hotarului dunărean, de la Turnu Severin până la Galați, descoperind ei înșiși o lume prea puțin sau deloc cunoscută până atunci cititorilor ziarelor reprezentate.

Călăuziți în proporții variabile, desigur, de pasiune, de interes profesional ori spirit de aventură, dar și de jertfă (cazul lui J. A. MacGahan, de pildă)¹⁴ și ilustrând o

¹² „Menirea unui corespondent de presă nu constă în a critica, ci în a evidenția propriile impresii”, nota unul dintre ei în cuprinsul reportajului transmis redacției ziarului reprezentat, apreciind că „ar fi o violare a bunului simț să profiți de ospitalitatea unui popor pentru a-i discredita instituțiile, ori spre a-i ridiculiza neîmplinirile. Socot că sunt aici doar ca un cronicar al evenimentelor, nicicum un reformator al abuzurilor” (*The Principality of Romania*, în „The New York Times” [în continuare, NYT], 13 mai 1877, p. 1, col. IV).

¹³ Pentru detalii, vezi Dumitru Vitcu, *Prin „Parisul Orientului” în vreme de război. Reflecții jurnalistice*, în vol. *Prin labirintul istoriei. Stat, societate și individ în perioada construcției naționale*, Iași, Editura Junimea, 2009, p. 119–140.

¹⁴ Întreaga corespondență de război a acestuia, împreună cu a altor colegi de breaslă americani și englezi a fost reunită într-o lucrare mai amplă (*The War Correspondence of the „Daily News”, 1877, with a connecting narrative forming a continuous History of the War between Russia and Turkey to the fall of Kars. Including the letters of Mr. Archibald Forbes, J. A. MacGahan and many other special Correspondents in Europe and Asia*, London, MacMillan & Co., I–II, 1877–1878), consacrată evenimentelor din Balcani. Acele evenimente l-au avut martor și judecător, până după semnarea tratatului de pace de la San Stefano, când – vizitându-și colegul și compatriotul F. V. Greene, internat într-un spital din Constantinopol din cauza febrei

specie distinctă în cadrul mai larg al gazetăriei moderne, ei au asigurat, prin asemenea inserții locale, mai multă atractivitate textelor elaborate, au trezit și promovat în cercurile largi ale opiniei publice apetitul pentru cunoașterea unei zone de contact între lumea creștină și cea musulmană; au focalizat atenția factorilor politici pe problematica largă și complexă a raporturilor dintre marii și micii actori ai „chestiunii orientale” și, nu în ultimul rând, au contribuit din plin la compatibilizarea jurnalismului cu literatura istorică de factură documentară.

Desigur, atenția observatorilor, fie ei analiști politici, experți militari, jurnaliști sau simpli martori ai evenimentelor ce se derulau cu repeziciune în zonă, era focalizată pe ambele direcții reprezentate de beligeranți, în măsura în care aceasta era și posibilă. Pentru corespondenții de război, cel puțin, trecerea dintr-o parte în alta a frontului, după cum cronicile sau reportajele lor fac dovada, nu a constituit un impediment major câtă vreme erau evitate imprudențele și respectate rigorile impuse de autoritățile politico-administrative și militare în raza cărora se plasau. Iar cei mai bine informați și, implicit, mai credibili dintre ei erau acei care adăugau propriilor anchete în teren, efectuate cu sau fără călăuze (de obicei erau însoțiți), constatări desprinse din stagii, drumeții sau experiențe profesionale anterioare în aceleași medii, având astfel posibilitatea de a revizualiza, de a adânci, compara și retușa sau nuanța unele imagini ori aserțiuni confruntate cu scurgerea timpului.

Interesante, în context, sunt observațiile, însemnările, notele sau comentariile transmise de jurnaliștii aflați – e drept, mai puțini la număr – de partea turcească a frontului, ale căror texte, alăturate celor scrise de corespondenții situați în tabăra rusească, completează, diversificând, imaginile componente ale tabloului general al unei zone intrate „publicitar” în atenția lumii. Trecând peste aspectele și detaliile cuprinse în mulțimea reportajelor elaborate atunci pe (și despre) teritoriul statului român, asupra cărora am stăruit în paginile unei lucrări speciale¹⁵, vom prezenta, în cele ce urmează, însemnările sau observațiile de aceeași factură și cu aceeași destinație publicistică, adunate însă de jurnaliștii americani pe malul celălalt (drept) al Dunării, unde turcii își pregăteau de zor apărarea, în perspectiva apropiatelor agresiuni din partea trupelor țariste.

În organizarea propriilor linii defensive, turcii au acordat atenție primordială consolidării fortificațiilor dunărene, în primul rând, ca și al celor din interior, plasate în cele mai importante puncte sau zone strategice, acolo unde relieful constituia un fidel aliat pentru apărător și, în egală măsură, un adversar al agresorului. Obligația profesională, dacă nu și curiozitatea greu dissociabilă în asemenea caz, a purtat privirile și pașii jurnalistului de-a lungul malului drept al Dunării, de la Porțile de Fier până la Sulina, spre a observa, nota și transmite cititorilor americani tot ceea ce credea el că poate fi interesant, eventual și instructiv, din poziționarea geografică, amenajarea și din funcționarea sistemului defensiv otoman.

Urmând cursul celui mai mare fluviu european, asemuit în multe privințe și diferențiat (în tot atâtea) cu Mississippi, din locul în care acesta marca limita vestică a hotărului româno-turc și, totodată, zona de contact sârbo-română, de-a lungul celor 584 de mile (aproximativ 940 km) de șenal navigabil până la vărsarea în Mare, călătorul, în general, gazetarul, în speță, rămânea surprins mai întâi de imaginea pe care Dunărea i-o înfățișa la Porțile de Fier. Aici albia fluviului, din pricina reliefului, se îngusta cu până la 275 de

tifoide contractate – s-a îmbolnăvit însuși de tifos exantematic și a plătit supremul tribut în numele solidarității umane și de breaslă.

¹⁵ Dumitru Vitcu, *Lumea românească și Balcanii în reportajele corespondenților americani de război (1877–1878)*, Iași, 2005, cu un număr de 54 „Anexe documentare”, reproducând *in extenso* acele texte (p. 129–494).

metri, iar prezența stâncilor și a malurilor abrupte crea dificultăți serioase navigației de orice fel. De fapt, noile împrejurări dictaseră întreruperea navigației civile (inclusiv comerciale), spre a facilita libertatea de mișcare a numeroaselor canoniere turcești, acele nave de patrulare având în dotare și piese de artilerie, care aveau să fie utilizate la bombardarea multor localități de pe malul românesc al Dunării.

Preluând o remarcă comună a observatorilor străini în zonă, de-a lungul malului bulgăresc al Dunării exista o densă suită de fortărețe, care, în precedentele conflicte din 1828 și 1853, își făcuseră datoria, rezistând multă vreme atacurilor rusești. Între acestea fuseseră amenajate numeroase alte forturi mai mici, menite cel puțin să întârzie, dacă nu să zădărnicească, atacurile forțelor invadatoare după trecerea Dunării¹⁶.

Cea dintâi fortificație întâlnită la „cataracte” și pomenită adesea în acest tip de reportaje era cea de la Ada-Kaleh, situată pe insula cu același nume din mijlocul albiei Dunării; era înconjurată de maluri stâncoase și poziționată în așa fel încât să împiedice coborârea din amonte a oricărui vas inamic (în special din Serbia), ori deplasarea trupelor dușmane pe așa-numita „cale a lui Traian”, amenajată în secolul I e.n. pe traseul vechiului drum roman. Denumită, prin explicația etimologică a termenului, „fortăreața insulei” și considerată aproape inaccesibilă pentru un inamic fără armament greu, aceasta avea un corespondent la Kladova, de partea sârbească a fluviului, identificată „Feti Islam”, semnificând „victoria credinței”¹⁷ (Anexa I). Curios, dar în opinia jurnalistului niciunul din cele două forturi nu avea o valoare militară reală, probabil din cauza dificultății desfășurării chiar unui minim de efective în preajmă.

Scăpând de defileul muntelui, Dunărea își lărgea albia cu începere de la gura Timocului, pentru a străbate apoi, în drumul ei spre Mare, o vale mai curând mlăștinoasă, cu o lățime de până la 20 de mile. Cum, până în apropierea Hârșovei, malul stâng al fluviului domina pe cel drept, ascendentul punctelor de observație turcești, inclusiv al fortificațiilor, asupra celor ruso-române era subînțeles. Urmău, în ordine, Vidinul, la o distanță apreciată de 100 de mile (aproximativ 160 km) de Ada-Kaleh, apoi Rahova, Nicopole și Șiștov, „împărțind aproape egal spațiul de aproximativ 175 de mile (280 km) dintre Vidin și Rusciuk”. Ultima dintre acestea, supraveghind mișcările inamicilor la Giurgiu, era considerată foarte puternică, cu o capacitate de rezistență verificată în precedentele războaie cu rușii.

Fortificația Rusciukului consta în organizarea a trei linii succesive de apărare a orașului: mai întâi, erau tranșeele săpate pe malul Dunării, din loc în loc, pe o lungime de aproximativ 5 km; un al doilea rând de tranșee era situat pe platoul mai înalt din fața localității și, în sfârșit, bateriile de artilerie, poziționate în flancuri și comunicând între ele, supravegheate de fortul amenajat pe dealul conic ce domina orașul către apus. Chiar dacă fusese exprimată și opinia că fortificația de aici ar fi fost cea mai șubredă din întreg sistemul defensiv al Cadrilaterului, informații de ultimă oră, furnizate de corespondentul publicației londoneze „News”, care tocmai vizitase orașul și împrejurimile, atribuiă acestuia rolul decisiv în iminenta campanie. Se aveau în vedere nu doar efectivele și materialele de război concentrate acolo, ci și căile și mijloacele de transport și comunicație cu celelalte puncte sau zone strategice din Bulgaria. În plus, beneficia de legătura feroviară directă cu Varna, ceea ce-i conferea posibilități sporite de aprovizionare cu echipamente, provizii și trupe.

Între Rusciuk și Silistra, următoarea puternică fortificație turcească cuprinsă în așa-numitul Cadrilater, tot la jumătatea distanței, se afla Turtukaia, remarcată de gazetar

¹⁶ *Ibidem*, p. 162–167: *Sketches by a recent traveler*, în *NYT*, 17 mai 1877, p. 1, col. III–IV.

¹⁷ *Ibidem*, p. 173–178: *Fortresses on the Danube*, în *NYT*, 7 iunie 1877, p. 1, col. II–III.

pentru poziția ei dominând portul Oltenița, chiar dacă, vizavi, malul românesc al fluviului era mai solid și mai lesnicios astfel pentru acțiunile militare. Protejată de câteva redute și oarecum mai izolată de celelalte două așezări fortificate, având o proastă legătură rutieră cu Șumla, Turtukaia era considerată de un alt corespondent de război, „probabil, cel mai vulnerabil punct al rezistenței turcești de la Dunăre”¹⁸.

Cât despre poziția și însemnătatea strategică a Silistrei, cu reputația de a fi fost, zice-se, și „cel mai frumos oraș de la Dunăre”, istoria servea iarăși drept argument aceluiși gazetar. Ridicată pe locul fostei cetăți romane, apoi bizantină, Durostorum, reședința administrativă a themei Paristrion, Silistra era apărată printr-un zid împrejmuitor de protecție cu 10 bastioane și îndeosebi prin cele patru puternice redute amplasate pe înălțimile ce dominau așezarea, fiind astfel capabilă ca – dispunând de o garnizoană de 25 000 de oameni – să reziste oricărui atac, în cele mai neprielnice condiții, vreme de cel puțin trei luni de zile. Cum și insula dunăreană din fața cetății era controlată de turci, concluzia desprinsă părea și firească: traversarea Dunării de către armata rusă pe aici era exclusă.

Ajungând în Dobrogea, unde observă modificările de decor natural de-a lungul albiei Dunării, cu ostroavele, mlaștinile și vegetația specifice, nu lipsite de importanță din perspectiva transportului și comunicațiilor pentru ambele tabere, remarcă mai întâi fortul de la Cernavodă, poziționat la „extremitatea vestică a Valului lui Traian”, în capătul drumului feroviar construit de inginerul englez Samuel Baker, ce lega Dunărea de Marea Neagră. Fortificațiile de aici fuseseră recent consolidate sub directa supraveghere a ofițerilor ingineri britanici, întrucât se previzionase că alcătuiau un obiectiv primordial pentru coloanele rusești ce urmau a ataca Dobrogea.

La fel de importantă, în aceeași optică și din aceeași perspectivă, era și Hârșova, considerată potențial „cap de pod” pentru atacatori. Este și motivul pentru care jurnalistul oferă detalii în privința apărării, asigurată aici de o garnizoană de 3 000 de oameni cu 60 de tunuri, defensivă considerată ineficientă însă în fața armelor de foc cu rază mai lungă de acțiune. În schimb, starea vechilor fortificații de la Măcin și Isaccea le făcea vulnerabile, acestea nemaiaivând de altfel vreo însemnătate strategică pentru invadatori, rămânând la nevoie să întrețină doar câte un singur corp de observație. Multe alte așezări fortărețe din zonă, situate în 11 potențiale puncte de trecere a Dunării (pe o distanță de aproximativ 110 km), nu întruneau, în opinia sa, cerințele impuse de noile standarde militare. Ele aveau, de regulă, un zid frontal neregulat, fără cazemate sau adăposturi antiartilerie, cu tranșee săpate și adaptate formelor de relief, nu suficient de adânci și nici suficient de largi, mărginite fiind de baracamentele necesare încartuirii garnizoanei.

În general – nota corespondentul de război – sunt bine echipate și aprovizionate și nici un ostaș sau ofițer nu va demoraliza la înțelegerea slăbiciunii sau rezistenței proprii, a cărei valoare reală o ignoră [...]. În Turcia, fiecare locuitor e dispus să lupte și să moară dacă e nevoie pentru apărarea Islamului, a proprietății și a familiei sale, ca și pentru conservarea dreptului său de a stăpâni asupra supușilor (ghiaurilor)¹⁹.

Prezentarea acestui lanț continuu de fortărețe mai mari ori mai mici, dispuse pe malul stâng al Dunării, de la Kladova și până spre malul Mării Negre – constituind așadar prima linie de apărare a turcilor împotriva iminentei agresiuni –, nu putea fi încheiată fără formularea câtorva considerații privind cea de-a doua linie defensivă otomană, asigurată de lanțul muntos al Balcanilor, cuprinzând și fortificațiile interioare.

¹⁸ *Ibidem*, p. 216–234: *Along the Danube and through the Balkans*, în *NYT*, 26 mai 1877, p. 1, col. I–VII.

¹⁹ *Ibidem*, p. 175: *Fortress on the Danube*, în *NYT*, 7 iunie 1877, p. 1, col. III.

În condițiile în care relieful Bulgariei impunea rușilor, aproape invariabil, traversarea munților pentru atingerea obiectivului final, comunicarea unor informații preliminare și formularea unor ipoteze de lucru se înscriau ca îndeletniciri firești pentru un gazetar aflat în exercițiul misiunii și, de regulă, familiarizat cu zona. Desigur, informațiile, ca și judecățile formulate pe baza lor, nu concordă întotdeauna, fiind dependente, în primul rând, de sursă și, în al doilea rând, de capacitatea sau abilitatea profesională a fiecăruia.

Până la posibila forțare a celei de-a doua linii de apărare turcești, lanțul muntos al Balcanilor, presupunând că prima (trecură Dunării) ar fi cedat, armata rusă ar fi fost obligată să înfrunte apoi rezistența otomană organizată intermediar, începând de pe linia Varna – Șumla, considerată primul zid fortificat al Rumeliei. Asociată cu următoarele obstacole naturale sau artificiale dispuse succesiv până la aliniamentul Mesembria – Aidos – Karnabad – Slivno, asemenea defensivă, aprecia jurnalistul, greu putea fi răpusă câtă vreme Turcia rămânea stăpâna Mării Negre. Apelul la istorie iarăși îi servea drept argument: în 1828, deși rușii izbutiseră să ocupe Varna și dispuneau de efective de patru ori mai mari decât adversarii lor, fuseseră obligați să se retragă în stânga Prutului; în 1854, trecerea Dunării iarăși a rămas fără efect, pentru că Silistra nu a putut fi cucerită. De aici și concluzia sa: până când Silistra și Rusciuk nu aveau să cadă ori să fie complet încercuite, marșul rușilor către trecătorile Balcanilor era exclus.

În perioada imediat premergătoare declanșării ostilităților, nu puțini dintre observatorii, jurnaliștii sau analiștii politici străini, prezenți sau nu în zona conflictului, au trăit cu impresia sau chiar convingerea că rușii aveau să utilizeze aceeași strategie (oarecum tradițională) din trecutele campanii antiotomane, direcționându-și lovitura principală prin Dobrogea și Cadrilater spre Constantinopol. Iluzia le va fi fost cultivată sau întreținută, după caz, de cei interesați în a deturna atenția inamicului de la adevăratul loc ales pentru forțarea Dunării, Zimnicea – Șiștov, fără ca, prin aceasta, preocupările sau agenda de lucru a formatorilor de opinie și comentatorilor străini prezenți în regiune, de o parte sau alta a fluviului și frontului, să aibă prea mult de suferit. Preparativele militare, mediul natural, ca și cel uman, întâmplările de tot soiul avându-i uneori ca protagoniști și, nu în ultimul rând, experiențele de viață ale altora, cu asocieri sau disocieri în spațiul istoric american, au constituit tot atâtea subiecte ale reportajelor sau corespondențelor de război transmise din zonă către redacțiile marilor cotidiane de peste ocean.

Ajuns la Cernavodă, venind dinspre Constanța, cale străbătută cu trenul în două ore, unul dintre jurnaliștii americani își exprima mulțumirea de a fi găsit loc de popas la hotelul companiei de cale ferată, situat lângă gară, unde mai erau găzduiți și ofițerii unei tabere militare din preajmă; cu toții erau prezentați ca „foarte prietenoși în felul lor, dependenți de băutura *mastic* și extrem de amabili cu mine”²⁰. Timp de două zile cât a zăbovit în localitate, a fost martorul încartuirii unui „mare număr de recruți, în majoritate tătari, tineri sub 18 ani [...], unii dintre ei, băiețandri, abia în stare să țină pușca în mână”. Explicația acelei precocități o afla ziaristul într-o mai veche măsură adoptată de autoritățile turcești, prin care „tătarii care intraseră în țară [Dobrogea – n.ns.] după războiul Crimeii erau scutiți, vreme de 25 de ani, de serviciul militar”; în consecință, în condițiile prohibirii încă a recrutării localnicilor, completarea efectivelor militare cădea pe seama tinerilor născuți în Turcia.

Impresie mai puțin plăcută i-a făcut ofițerul comandant al acelei tabere, Ali Riza Pașa, al cărui comportament arogant, disprețuitor, manifestat față de cerchezii care voiseră a-l întâlni, n-a scăpat neobservat.

²⁰ *Ibidem*, p. 200: *From Tchernavoda to Matchin*, în *NYT*, 24 iunie 1877, p. 1, col. I–III.

Cerchezii – nota el – sunt voluntari și nu primesc soldă sau altceva, decât doar provizii atunci când sunt în localități. Caii și armele constituie proprietatea lor și sunt foarte nerăbdători să intre în luptă. Doresc cu ardoare să treacă Dunărea, dar turcii nu-i lasă.

Ceea ce nu știa la acea dată jurnalistul, dar cu siguranță va fi aflat mai târziu, era faptul că cerchezii, ca și bașbuzucii, organizați în unități sau cete de cavalerie ușoară, făceau parte din unitățile auxiliare (neregulate) ale armatei turce, staționate în regiunile de graniță ale Imperiului, de unde efectuau incursiuni sau expediții de pradă peste hotar, în localitățile învecinate, lăsând în urmă numeroase victime, îndeosebi din rândul populației civile. Erau de un fanatism nemaîntâlnit, aveau o ținută înfiorătoare și se aruncau în luptă fără teamă, crezând în puterea destinului²¹. Nu întâmplător, deci, nu primeau soldă, pentru că singuri și-o procurau în satele sau orașele „vizitate”.

De la Cernavodă, jurnalistul s-a deplasat la Hârșova, având încuviințarea de a se îmbarca la bordul unei nave turcești, „Arcadia”, schimbată ulterior cu vasul „Midhat”. Un alt drum, o nouă experiență de viață, împărtășită ca atare cititorilor. Răsfățat al echipajului, i s-a rezervat o cabină și un însoțitor-translator, fiind invitat și la o cină „à la Turca”, prilej de conversații, dar și de observații asupra zonei și anturajului (vezi Anexa II). Ajuns la destinație, după o călătorie de aproximativ patru ore, nelipsită de peripeții, înregistrează reacția și comentariile „la cald” ale comandantului turc în legătură cu știrea scufundării la Măcin a unui monitor turcesc. După furia ce l-a cuprins la aflarea veștii, cu siguranță vasul torpilat nu va fi fost unul oarecare²², iar cauza dezastrului era pusă, în egală măsură, pe lipsa de vigilență a echipajului, ca și pe calitatea mai performantă, a navelor rusești.

Rușii – nota el, reproducând cuvintele interlocutorului – au un număr de vase cu aburi construite special pentru Dunăre. Folosesc drept combustibil petrol în loc de cărbune și nu produc nici un zgomot. Puntea e prevăzută cu un blindaj semicircular, străbătut de un crenel prin care privește timonierul, în spatele cărui blindaj se află torpilele. Când este nevoie, blindajul punții se desface și sunt lansate torpilele. Se pare că trei asemenea lansatoare au întâmpinat canoniera scufundată [...] și că numai cinci oameni au fost salvați²³.

De la Hârșova, următorul obiectiv al jurnalistului în misiune a fost Măcinul. Dar, ca să ajungă acolo a apelat la concursul guvernatorului militar din zonă spre a-i mijloci închirierea unei căruțe, considerată singurul mijloc de transport în acele împrejurări. Cum solicitudinea „caimacamului” se dovedise doar aparentă și condiționată, oaspetele a trebuit să facă uz de firmanul ce obligau autoritățile locale să ofere întregul sprijin corespondentului străin. Numai așa a izbutit acesta să facă rost de un astfel de atelaj, despre care beneficiarul avea să consemneze memorialistic:

Deie Domnul ca niciodată să nu mai călătoresc cu asemenea căruță! Nu e decât o ladă pe patru roți, fără arcuri și fără locuri. Am stat pe niște fân și pe propriul bagaj. După vreo jumătate de milă, am simțit că nu mai rezist și, cum era deja târziu, am făcut un popas în satul Gârliciu, la distanță de două ore de Hârșova.

Oboseala acuzată s-ar fi amplificat pe măsură, dacă și confortul pasagerului ar fi rămas același până la destinație, cale de circa 14 ore de drum (după propria-i estimare).

²¹ Mehmet Ali Ekrem, *Civilizația turcă*, București, Editura Sport-Turism, 1981, p. 120–121.

²² Se pare că era vorba de torpilarea monitorului „Seyfi”, a doua navă ca importanță a flotei turcești de pe Dunăre, acțiune la care participase și maiorul român Ion Murgescu (vezi *România în Războiul de Independență, 1877–1878*, coord. Ion Coman și Constantin C. Giurescu, București, 1977, p. 138).

²³ Dumitru Vitcu, *Lumea românească și Balcanii...*, p. 202–203.

Dar a avut norocul să găsească un cal, la preț modic, și să fie apoi însoțit de un grup de cerchezi până la Măcin, ceea ce i-a mai îndulcit călătoria.

La prima vedere, Măcinul i s-a înfățișat ca un oraș pustiu. Părăsit mai ales de etnicii turci, observa el, „a mai rămas aici partea populației de origine greacă, bulgară și valahă”. Deși din cele auzite, vina exodului era atribuită fostului caimacam, în realitate primejdia rusească pare să fi fost cauza determinantă. Despre noul guvernator militar (caimacam) avea numai cuvinte de laudă, nu fără motive: „Mi-a găsit casă și încă una bună, căci sunt destule nelocuite în oraș. De asemenea, mi-a asigurat două sentinele și a făcut tot ce i-a stat în putință pentru odihna și confortul meu”. Oboseala acumulată, conjugată cu creșterea debitului Dunării și cu prezența în apropiere a trupelor rusești, l-a determinat pe jurnalist să renunțe la planul de a-și continua periplul dobrogean mai spre nord și să transmită doar ultimele secvențe ale unui potențial jurnal de călătorie:

Turcii, probabil, au impresia că rușii nu intenționează să forțeze prin acest loc Dunărea, de vreme ce au aici doar 800 de oameni și două tunuri pentru apărare [...]. Aproape un sfert din oraș se află sub ape, într-atât de înalt este aici fluviul [...]. Prețurile tuturor produselor sunt exorbitante, căci foarte puține magazine sunt deschise, iar proprietarii lor profită de ocazie²⁴.

După aproape o lună, răstimp în care unitățile generalului rus A. E. Zimmerman forțaseră Dunărea pe la nord de Măcin, trecând cu ușurință peste slaba defensivă otomană din zonă, noile secvențe jurnalistice dobrogene vehiculau, între altele, acuzele reciproce privitoare la atrocitățile comise de ruși sau turci împotriva populației civile. Opinia unui corespondent situat, de această dată, de partea rusă a frontului se vrea edificatoare. Spre a-și acoperi vinovăția, turcii telegrafiaseră unor agenții de presă străine, punând în seama inamicilor lor asasinarea, lângă Măcin, a unor femei nevinovate și adăugau că „asemenea ticăloșie e confirmată de mărturia câtorva corespondenți străini în Asia”²⁵. Realitatea pare să fi fost cu totul alta, dacă și depozițiile invocate ale altor jurnaliști europeni vor fi existat cu adevărat.

Astfel, în cursul luptelor angajate cu trupele invadatoare ruse în nordul Dobrogei, turcii – scria jurnalistul – ocupaseră două dintre așezămintele religioase ortodoxe din zonă, situate „la șase ore depărtare de Tulcea”: schitul de maici Cilic și mănăstirea călugărilor de la Cocoș. Maicile erau de etnie rusă, în vreme ce călugării erau români. Înainte de a părăsi zona și respectivele așezăminte sub presiunea ofensivei rusești, turcii ar fi „săvârșit aici cele mai cumplite atrocități pe care cineva și le poate imagina împotriva slujitorilor acelor lăcașuri”.

Desigur, oricâte fapte asemănătoare vor fi săvârșit la sud de Dunăre și ostașii țarului, evidențiate și acestea în unele corespondențe, e greu de crezut că furia oarbă a „cuceritorilor” putea fi îndreptată împotriva unor coreligionari (parțial de aceeași etnie), cum au pretins și pus în circulație sursele informative pro-turcești. În schimb, expedițiile bașbuzucilor și cerchezilor, soldate cu jafuri și crime asupra civililor din localitățile deja afectate de război, la nord ori la sud de Dunăre, constituiau practici curențe, furnizând nu o dată subiecte pentru felurite și așteptate reportaje²⁶.

Suita informațiilor sau impresiilor culese de corespondenții americani de război, aflați de partea turcească a frontului, pe traseul dunărean, de la Porțile de Fier până la

²⁴ *Ibidem*, p. 204–206.

²⁵ *Ibidem*, p. 292–297: *Gathering news from the front*, în *NYT*, 28 iulie 1877, p. 3, col. III.

²⁶ *Ibidem*, p. 306–310: *With the Russian Army. Military movements and plans*, în *NYT*, 3 august 1877, p. 2, col. IV.

Sulina, se încheia pentru etapa pregătitoare declanșării ostilităților, dar avea să continue cu știri și reportaje de pe frontul de luptă din Balcani pe întreaga durată a conflictului. Ne oprim, însă, aici pentru că incidentele sau imaginile românești din spațiul astfel focalizat aveau să cedeze locul și ponderea celor balcanice, imediat după trecerea Dunării de către armatele țariste, în cuprinsul reportajelor ulterioare.

Privite și judecate în ansamblu, notele, informațiile și, uneori, comentariile însoțitoare transmise redacțiilor marilor ziare de pe câmpul de luptă, ori din preajma acestuia, dincolo de valoarea lor istorică și/sau literară, au răspuns nevoii generale de informare în epocă, vizând nu doar clasa politică sau cercurile intelectuale, ci un spectru mult mai larg de cititori. Într-atât de numeroase, de consistente și chiar de prompte erau acele corespondențe, încât – precum s-a observat²⁷ – atât Petersburgul, cât și Constantinopolul, ba chiar și Osman Pașa la Plevna, aflau adesea noutăți nu prin intermediul propriilor canale de informații, ci din ziarele londoneze de mare tiraj.

Bogăția și diversitatea lor – oglindite și în coloanele celor două mari cotidiane: „Times” și „Daily News” – au generat o molipsitoare habitudine în rândul localnicilor, care, prin fervoarea și stăruința parcurgerii în fiecare dimineață, la vremea micului dejun, a știrilor transmise din Balcani, a inspirat, mai târziu, un foarte sugestiv titlu de carte: *The Breakfast War*, devenit *bestseller*²⁸ pe ambele țărmuri ale Atlanticului. Este și aceasta, poate, o confirmare a interesului circumscribit, a valorii și utilității acestor reportaje, judecate în și din perspectiva evoluției jurnalismului modern.

ANEXE

I

FORTRESSES ON THE DANUBE

**The first line of Turkish defenses. Eleven forts in 70 miles. Their relative strength.
The valley of the river. Firing at Widdin.**

*From our special Correspondent
Bucharest, Friday, May 18, 1877*

As the Danube is the first line of the Turkish defense, it may not be uninteresting, and will certainly not be irrelevant, to glance at its value as an obstacle to invasion, and to describe briefly the fortresses along its banks, whose importance has been so differently estimated by Turcophiles and Turcophobes. From Gollubiza to Gladowa, the Danube cuts through a chain of hills which extends from the Carpathians to the Balkans, and its bed narrows to about 300 yards, but the navigation is difficult on account of the rocks which block the channel in the vicinity of the Iron Gate. Here the banks on either side are precipitous rocks, and the channel is defended by the forts of Ata-Kaleh, “the fortress of the island”, and Gladowa, or *Feti Islam* – “victory of the faith”. The first of these is held by the Turks, the second is Serbian; neither have any real military value. At

²⁷ James F Clarke, *Some American Observers of the Russo-Turkish War*, în vol. *Romania between East and West*, ed. by St. Fischer-Galatzi, Radu R. Florescu and George R. Ursul, New York, Boulder, Columbia University Press, 1982, p. 249.

²⁸ Rupert Furneaux, *The Breakfast War*, New York, Thomas Crowell Company, 1958.

the mouth of the Timok, the valley of the river widens to about 20 miles, and so continues as far as the Black Sea. The ground on both sides becomes more and more marshy, and the number of islands increases as you approach the Delta, but in general, the Turkish bank commands the Wallachian. Below Rustchuk, opposite Turtukai, the left bank presents solid ground. Opposite Silistria there is a road, practicable at all seasons, leading from Kalarasch to the Danube.

In the Dobrudscha, the right bank also commands the Russian base, but it can be approached near Hirsova, where the valley becomes more narrow; this passage, however, is obstructed by a number of islands, several miles in extent, covered with reeds and brushwood, which are generally under water.

At Ibraila the left bank attains an elevation of 80 feet; the roads, only practicable in fine weather, lead through a marsh to Matchin, which commands all the defiles covered by the hills of Matchin and Besch Tepe, about 1,000 feet in height.

Below Isaktcha the Danube divides into three Branches, of which only one, the Sulina, with a breadth of 180 to 220 yards, is navigable. All the country between the northern and southern branches is an immense swamp. From the Iron Gate to its mouth the Danube is at no point less than 1,000 yards in width, and there is no existing bridge eastward from Peterwardein. Near to Tulcha there is a sand bank which obstructs the bed of the river, leaving only about 14 inches of water in ordinary weather; here a trestle bridge might be established. Everywhere else the passage must be effected by pontoons.

Within a distance of 70 German miles there are 11 so-called fortresses, situated at the points where the stream appears to be favorable to the passage of an army. None of these, however, can be classed as important, according to the modern military standard. They consist generally of an irregular bastioned front, without either casemates or bomb-proof shelters; the relief is small, the lines easily enfiladed, and not unfrequently commanded by some hill within short range; they have dry ditches with stone revetments, but neither sufficiently deep nor broad, and an interior space obstructed and restricted by the collection of huts erected for the accommodation of the garrison. They are generally well armed and provisioned, and neither men nor officers are ever demoralized by any apprehensions as to the strength or weakness of their position, of whose real value all are profoundly ignorant. In days when rifled cannon were unknown, the want of detached outworks – the most salient defect of Turkish fortifications – was compensated for by their skillful defense of the ditches, and the resistance became more serious at the moment when, in other countries, it ceases, that is with the crowning of the breach. Generally, a numerous and wealthy *bourgeoisie* paralyzes the efforts of the garrison, but it is quite the contrary in Turkey, where every inhabitant mounts upon the ramparts to fight, and to die, if needs be, in defense of Islam, of his property, and his family, and for the maintenance of his rule over the hated rayahs.

In a previous letter I have described Widdin, where a desultory exchange of cannon shots still continues with Kalafat. The casualties in the Roumanian lines would have been greater, if the Turks had not neglected at first to load their shells – eight-inch projectiles. As it is, although not admitted here, about 100 citizens and soldiers have been killed or wounded. As Kalafat commands the right bank, the Turkish fire will be silenced as soon as it suits the plans of the Commander-in-Chief; meanwhile it serves as a school to the young troops, who are learning that every shot is not necessarily fatal. About 15 miles, higher up the river is Florentin, a square fort with round towers at the angles and eight guns, garrisoned by about 100 men. Rahova would not merit attention but for its position commanding the channel of the river, which here is without islands

to mask the enemy's movements on the opposite bank. Nikopolis has an antiquated square castle perched upon a steep rock, with a river battery at the base. Its garrison numbers 4,000 men. Sistova, 20 miles lower down, has a few very insignificant earthworks. Rustchuk, the capital of the vilayet of the Danube, is built at the mouth of the Horn, upon an elevated plateau extending southward from the river, and commanding the main roads connecting Varna, Shumla and Tirnova with Roumania, as well as railways from Varna, Shumla, Ploiesti, Galatz and Bucharest. It is a very important strategic position and is tolerably well fortified, with a continuous *enceinte* on the land side, and five redoubts facing the river. The eastern suburb, where is the railway station, is protected by a strong permanent work – a lunette – and within the last three months some detached works have been constructed on the extreme dominant parts of the plateau. It is mounted with 300 cannon, and has a war garrison of 10,000 men.

Dispatches received this morning from the front announce that the Turkish camp around the town has been broken up, and that the infantry are marching westward in the direction of Widdin, where a force of 50,000 troops under Osman Pasha is concentrated, in contemplation of a Russian movement in that quarter. Opposite Rustchuk is Giurgevo, the river port of Bucharest, destined probably to be the chief Russian depot for the supplies of their army of invasion. The Danube here is divided into two branches by a narrow island about 650 yards in length. Should Rustchuk be besieged, some works will be established at this point.

Turtukai, midway between Rustchuk and Silistria, in the most favorable point along the stream for a passage. Its fortifications are unimportant, but its position commands the Roumanian post of Oltenitza, where Omar Pasha won his first battle in 1853. For the last three days there has been constant musketry skirmishing, along the banks, which here are separated only by a distance of some 1,000 yards, with the accompaniment of an artillery duel between the shore batteries and the Turkish monitors, without any serious damage being done on either side. Russova is an earthwork with four guns. Tchernavoda, situated at the western extremity of "Trajan's Wall", is the terminus of the railway between the Black Sea and the Danube. Its old fortifications have been recently strengthened under the supervision of British engineer officers. It will be the objective point of the Russian column which will move through the Dobrudscha. Hirsova is a very important position as it commands one of the points at which the passage of the Danube may be attempted. It has an armament of 60 guns and a garrison of 3,000 men; but the old permanent works are of no value against long-range pieces. Matchin, in the north-western angle of the Dobrudscha, occupies a height which is a precipice on the river side, and is covered on all the others by an impracticable morass. Its fortifications are not imposing and can be easily destroyed; but as it has no strategical importance to an invader, it will probably be masked by a corps of observation, while the main army pushes forward. Isaktscha, like Matchin, has allowed its ancient fortifications to go to ruin, but from a range of hills in its neighborhood one of the best points for a passage along the whole line of the Danube is commanded. As it is isolated from the main system of the river defense, it will probably be evacuated without firing a shot, as it was in 1828.

Of Varna, Shumla and Silistria I will treat later, as the events of the campaign bring them forward. They form, with Rustchuk, the Turkish quadrilateral, but are really the second line of defense, and although their capture or investment in force is necessary to insure the safety of the columns moving upon the Balkans, they may be neglected for the moment, as they may be turned, and are certainly not at points where a crossing will be attempted by any General of even ordinary intelligence.

II

FROM TCHERNAVODA TO MATCHIN

**Our special Correspondent's trip through Dobrudja. Boat riding on the Danube.
The Turkish garrisons at important crossings. Notes from the front.**

From our special Correspondent
Tchernavoda, Saturday, May 26, 1877

Leaving by the train which starts from Kustendjie about 11, I arrived at Tchernavoda a 1 o'clock in the afternoon. The only shelter to be had here is the railway company's hotel, just opposite the station. There is not much to be said either for or against it, for in these times one is glad sometimes to get any kind of a place to sleep in. I found it to be a great place of resort for all the officers stationed here. They are very good fellows in their way, very much addicted to drinking "mastic", but they were, without exception, very kind to me. There are about 1,200 soldiers here, out of which number there are about 150 cavalry and part of a battery of field artillery.

During the two days I remained here numbers of recruits came pouring in, mostly Tatars, and not a single one above 18 years of age. Some, indeed, were mere boys, hardly able to hold a musket. The reason of this is that the Tatars who arrived in the country after the Crimean war are exempt from military for 25 years from their first coming in, and it is only those born in Turkey that are liable to be taken for soldiers. As the Tatars have only been here a little over 18 years, this accounts for the youth of the recruits. There is not much to be said of the fortifications of this place, as there are simply none. I paid a visit to the commanding officer, Ali Riza Pasha, who seemed a superior sort of fellow. While there 500 Circassians came, and some of them wished to speak to the Pasha, but he very roughly refused, merely sending them word to take the rifles and food he had ordered to be given to them and go. I thought this very bad policy on the part of the authorities, as the Circassians are volunteers and receive no pay of any sort except rations when they are in towns. They provide their own horses and their own arms, and are most willing to fight. They will soon get disgusted and give up all idea of fighting if they are not treated a little civilly. They are dying to cross the Danube, but the Turks won't let them.

As I write this I hear that shots are being fired just above us. It is the soldiers on the hill peppering some large caïques which have found a favorable wind, and want to go up the Danube at night, a thing which is forbidden. These Turks are obstinate. They know they will be tired at, but still they persist in their efforts to get up the river. I had intended to drive back to Medjidieh tomorrow, in order to buy a couple of horses, but the famous Arcadia has just come in, and, thinking I might save time and money by getting as far as Hirsova with her. I asked the captain to take me down, which he promised to do most readily.

Hirsova, Monday, May 28, 1877

I ought to have arrived here yesterday, but just as I was getting on board the Arcadia, at Tchernavoda, a telegram arrived from the Admiral, Dilaver Pasha, ordering her to go up to Baendagh Tabiesi, a place nearly opposite Kalarash, and a little below Silistria, to take some coal to the Akit gun, which had gone by the evening before to

watch the outlet from Kalarash. As soon as the Arcadia should have given over the coal she was to return to Hirsova. This was not to be the case, as will be seen. While I was on board I received the utmost kindness from the Captain and all the officers. I had the whole after cabin to myself, and a sailor to attend to me. Just above where I was sleeping I was shown the marks of the Russian shells, which the Arcadia had fired at her while in the action of Ibrail. Strange to say, no one was hurt except a soldier, who had his neck slightly cut by a piece of shell flying past.

Shortly after our arrival alongside the Akif we had dinner, which, as may be expected, was quite *à la Turka*, all of us eating out of the same dish. Just at the end the lookout gave notice that a steamer was coming up the river, which proved to be the Midhat, formerly Meg Merriles, with Admiral Dilaver Pasha on board. He had [...] up to order the Arcadia to change places with the Semendria gun-boat, or rather iron-clad, which was lying opposite Semendria, a village not far from Hirsova. This again put me out in my movements, but the Admiral kindly offered to take me down, but before I could get on board the Midhat sheered off, and I had to jump on board, and in the attempt you nearly lost a correspondent, as I was within an ace of falling into the Danube. But this was not all, as my canvass and baggage were still on board the Arcadia. The Admiral, however, kindly stopped, and my man and things were brought off in a boat. It was the Captain's fault, as he had told Dilaver Pasha that I was on board. He got it hot for his stupidity, as the Admiral applied some choice epithets to him in Turkish.

After a run of about four hours we arrived safely at Hirsova. It was now getting on to sunset, so I remained on board. Shortly after our arrival a telegram arrived from Matchin to say that a gun-boat had been blown up by a fish torpedo that the Russian had directed against her. This put the Admiral out very much, and he told me he was sure that a bad lookout had been the cause of the disaster. From what he said it seems the Russians have a number of steam-launches built on purpose for the Danube. They burn petroleum instead of coal, and make no noise whatever. They have a rounded deck cover, which is bullet proof, and the steersman is at the bows and looks through a small slit in the armor. This deck cover is on hinges, and opens at pleasure. These boats carry the fish torpedoes with them, and, when about to launch them forth, the covers are opened, and the torpedoes are sent off. It appears that three of these launches came out against the gun-boat that was sunk, and that one of them was sent to the bottom by a shot from one of her guns. Two torpedoes were sent at the vessel; the first struck her stern and did no damage, but the second struck her broadside and sank her immediately. I hear only five men were saved.

A most disgraceful scene occurred while I was in a cabin of the Midhat. The Captain and Chief Engineer of the Semendria came in and begged the Pasha to allow them to go up to Silistria, as they said they were afraid of being sunk in the night. They were afraid to speak themselves, so they begged the Chief Engineer of the Midhat, an Englishman, to be their spokesman. It was quite pitiful to hear them wailing and whining. The Captain and crew of the Akif are quite of another calibre. Although she is but, a small wooden tub, she did more than all the iron-clads put together in the affair off Ibrail. The Captain has begged of Dilaver Pasha to give him the Semendria, and he says he would undertake the knock all the Russian forts to pieces. Every one speaks most highly of him and his men, while, on the contrary, all hands concur in ranking the Semendria's people as rank cowards. I pity Dilaver Pasha, as he is a fine fellow, as brave as a lion, and an educated man. He sees that things are not as they ought to be, but he cannot help it, as his hands are tied. He is not the real commander, but is acting for Arif Pasha, who is at Shumla, and who telegraphs his orders from there.

Dilaver Pasha has been ordered to Rustchuk, and the Midhat leaves today for Silistria, which is as far as she can get, as further on the Russians have lined the opposite shore with forts. The Pasha has telegraphed for 2,000 Circassians to cross the Danube and he will back them up with his steamers. I think the Circassians would be most useful; but the Government seems loath to send them, for some reason best known to itself. I have been to the caimakam here, who, was very civil to me until I refused to buy a horse of his. After that he would do nothing for me. I wanted a cart to go to Matchin; but he said there were none. At last I had to send up my canvass to ask him what he meant, and if he intended to take no notice of my firman and bonyourultu, by which latter he is bound to get me all I want. This brought him to his senses, and in 10 minutes I had a cart. The Colonel commanding the 800 men here also came to my aid, and was very kind. He gave a bit of his mind to the caimakam, and rated him well. The Tatar owner of the cart wanted £ 2 to take me to Matchin, a distance of 14 hours. This was far too much, and I just offered him half, which he refused. I had to appeal to the caimakam, but he could not persuade the man. The Government tariff is about 15 shillings, so that I was paying the man well. At last the caimakam lost patience, and called out a prisoner and a zaptieh, and put them in the cart, and away we went. Hardly had we got out of the town when the Tatar came running after us, saying he would come. This riled my canvass, who swore he would shoot him if he came near, so away we went again with our prisoner (a Wallachian, but a rayah), and our zaptieh.

May I never ride in such a cart again! It was just a box on four wheels, without any springs or any attempt at a seat. We sat on some hay and my baggage. Before I had gone half a mile I felt I should be turned inside out with the jolting. As it was late, I stopped at a village called Girlich, two hours distant from Hirsova, and I am there now writing this, though hardly able from the effects of the terrible jolting. Our driver went at a splendid rate, as he doesn't care, for the horses belonged to some one else. I start early tomorrow for Matchin.

Matchin, Wednesday, May 30, 1877

All along the Danube, at short distances from each other, there are villages inhabited by Wallachians, who came over into Turkey many ears ago to escape serfdom, which then existed in Roumania. They are now rayahs, and I believe are very well treated by the Turks. I stopped to breakfast at a place called Hoshrof, about three hours distance from Girlich, where I was lucky enough to get a horse. I must say I was astonished at the price – five liras, equal to \$ 20. And very good he is at the price, for he gets over the ground capitally. I was highly pleased at being able to escape from the cart. The owner told me that his horse had been missing for 10 days, and had only been brought back the night before by a Circassian who had borrowed him to cross the Danube with. About 10 days ago some Circassians crossed over to the other side and carried off 600 head of cattle, and my horse had been used in this excursion. The Circassians swim their horses right across, and to prevent their arms and powder getting wet they have a very ingenious method. They place their cartridges in the rim of their fur caps, their pistols down between their necks and their clothes, and the gun is tied over the top of their heads. All the cattle that were brought over were swam across, the Circassians driving them in the water. It seems an almost impossible feat, but nevertheless it is true. Twenty-five oxen were taken down to Hirsova, and presented to the soldiery.

On the way to this place I came up with a troops of about 30 Circassians. As I wanted to make their acquaintance, I rode in among and gave them the usual traveler's

salutation, "Urughla", or "May your journey be prosperous". After replying to me they executed a curious manoeuvre. The troop divided into two, leaving me with the first half fronting me, and thus stopping my way. I was just making up my mind that they were about to play me some trick, when they suddenly went to the ear of me, and the chief came up and saluted me, and we then all went on. We got very friendly, and I found some acquaintances I had made at Hirsova. They asked me about the war, and a host of other questions. They bewailed their hard fate to me, saying that the Turks won't let them cross over and have a hit at the Russians. I think, however, that they will soon have their wish.

Matchin is almost entirely deserted, especially by the Turks. I do not think there are more than half a dozen. More than half the shops are closed, and it is almost impossible to buy anything. The Greek, Bulgarian and Wallachian portion of the population, still remains. I am told, on good authority, that the Turks were frightened away for a purpose. The predecessor of the present caimakam is the cause of all the villages being deserted, as he concocted a plan by which he and his acolytes should be able to make a lot of money, which they did. They set the example to all the people by being the first to leave the place. Anarchy reigned supreme, and houses and shops were plundered on every side. What can be expected if those in authority show such an example? The present caimakam, who has been here only 10 days, is most worthy in his efforts to calm the population and allay their fears. He has been the means of restoring hundreds of sheep and oxen to their owners, and is hard at work night and day. I have experienced great kindness at his hands. Immediately on my arrival he found me a house, for there are plenty of them empty; and a fine one it is, one of the best in the town. He has also furnished me with two zaptiehs to wait upon me, and in fact has done everything he possibly could for my comfort and convenience. He is already much liked among the people. The Military Governor, or caimakam, is far from being liked by his officers and men, as he is suspected by them; and reports are flying about that he was the cause of all the plunder that has been going on of late; and I could see that the Civil Governor and he do not pull well together.

I have tried to get over to Pot-Bashi, but am prevented by the state of the Danube; and besides, even if I could get over this difficulty, the town is in possession of the Russians, who would fire on any one going there. I can see smoke rising up, which is from the ruins of houses and a large heap of coal that has been set on fire by shells. The Turks must be under the impression that the Russians do not intend to cross here, as there are but 800 soldiers and two small field guns to protect the place. The commanding officer is having all the trees cut on the island opposite the town, so as to clear the view. Nearly a quarter of the town is under water, so high is the Danube.

I heard this morning from the caimakam that last night a small boat came over from Ibrail and got hold of a shepherd, and made inquiries as to the number of guns, men & c., here; and this morning the shepherd came and informed the commandant of what had passed, declaring at the same time that he recognized one man as being a Bulgarian and a native of Matchin. The boat was perceived by the sentries and some cavalry was sent after it, but too late, as by the time the men could arrive at the shore she was out of range. There is nothing of interest of going on, and the place is a most melancholy one, and it is a task to pass away the day. I luckily found a countryman who has been here many years, and thankful was I to do so. Prices of everything are exorbitant, as very few shops are open, and the proprietors profit by the occasion. I hear Circassians may be crossing over from the neighborhood of Tchernavoda, and start for that place tomorrow.

THE DANUBE JOURNEY OF AN AMERICAN WAR CORRESPONDENT.
FROM THE IRON GATES TO SULINA IN THE SPRING OF 1877 YEAR
(Summary)

Keywords: Balkans, Eastern Question, Journey, Romania, Russo-Turkish War, American War Correspondent.

The Eastern Question and the Russo-Turkish War of 1877–1878 refocused attention of the public and political opinion, not only from Europe, but from the United States of America on one of the most convulsive area of the world, the Balkans, justly named either “the powder keg” of Europe, or “a laboratory of history”. During the war, Romania and its capital housed a lot of observers, special envois, publicists or press correspondents, representing the most important newspapers of the epoch, many of them from America. Their presence in region was not accidentally. It is considered that for the first time during modern wars those journalists had got a special permission to go to the front, either to the Head-quarters of the Army, or even to the outposts. For some of them the adventure was not the first one, they being repeated the Crimean experience (1853–1856). It must be said the increasing American interest in the Balkan region, including Romania, was demonstrated not only at the level of political leaders or circles, but also by publicists, through the appearance, during those years, in Boston, Philadelphia, Chicago, New York, Rockland a.s.o. of a certain “histories”, papers or publications dedicated to the conflict in South-Eastern Europe, to the combatants and the peoples affected, with many subjects, chapters, notes and paragraphs dealing with Romanian matters.

From the very beginning, they found at the North-Danubian land not only a hospitable and more safety housing, but numerous topics for their journalistic investigations (from cultural, historical, economic, social, politic or national point of view), materialized in large narratives, journals, or letters sent to the editorial offices of which they belonged to. Nevertheless, the Russo-Turkish War of 1877–1878 has been considered the last favourable stage in the development of such a kind of journalism, when the presence (even controlled) of the press correspondent at the front, either in outposts, in head-quarters of the Armies, at the Governmental meetings or even to the negotiations table, assured a real historical value to their notes, cable dispatches or special correspondences from that area.

The present work, being founded on the most illustrative and comprehensible writings (narratives, notes or correspondences) sent by an American war correspondents from Romania to “The New York Times” newspaper during the Russo-Turkish War of 1877–1878, reconstitutes a distinct episode of the longer “Eastern Question” history, which marked – among other political changes in the Balkans – Romania’s entrance on the European stage, a prestigious and respected state, and a element of order and moderation in the volatile Balkan World. There are described all of his impressions gathered during a long journey, which begun at the Iron Gates, the place where the Danube River gets Romanian territory, and finished to Sulina port, where the river flows into Black Sea. Very interesting news and information are offered to the newspaper readers about the Turkish fortifications on the right bank of the River, both from Serbian and Bulgarian side, starting with Ada-Kaleh Isle, and continuing with Widdin, Rachova, Nikopoli, Sistov, Rustchuk, Turtukai, Silistria, and from Dobrudja: Tchernavoda, Hirşova, Matchin and Sulina. The proclamation of the independence of the Romania national state, strengthened by the actions of its soldiers in the Balkans, who were praised by American press correspondents in the area of the front for their conduct, marked, according to the words of American vice-consul in Bucharest, the admission of Romania into “the great family of nations and its direct and permanent contact with the life, enterprising spirit, and hard work of the West”.